

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 19 mars 1906, kl. 2 e. m.

Sammanstatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion angående befogenhet för riksförsäkringsanstalten att för arbetare, som i anstalten försäkras för olycksfall i arbetet, upptaga jämväl försäkring för olycksfall, som inträffa utom arbetet.

Sammanstatta stats- och lagutskottet har till förberedande behandling förehått en inom Andra Kammaren af herr *C. J. F. Ljunggren* väckt motion, n:o 36, af följande lydelse:

»Bland de under senare åren från statens sida vidtagna åtgärder till beredande af trygghet för dem, som arbeta i vissa yrken, intager onekligen riksförsäkringsanstalten ett sådant framstående rum, att densamma måste anses väl värd att af staten på allt sätt omhuldas och stödjas ej endast genom nya, förbättrade anordningar eller sådana omändringar i planen, hvilka ligga inom den ram af verksamheten, som från början utstakats, utan jämväl genom sådana utvidgningar i själfva organisationen, hvilka afse ett fullkomnande af den en gång började verksamheten, äfven om dessa sistnämnda åtgärder understundom kunna gå utöfver det vid anstaltens inrättande angifna arbetsområdet.

Bih. till Riksd. Prot. 1906. 4 Saml. 2 Afd. 4 Häft. (N:o 4.)

Förnämsta syftet med riks försäkringsanstaltens inrättande var, såsom bekant, att bereda tillfälle för arbetsgifvare att medelst erläggande af premier öfverflytta på anstalten den dem genom lagen den 5 juli 1901 åliggande ersättningsskyldighet för skada till följd af olycksfall i arbete.

Emellertid visade det sig ganska snart, att anstaltens befogenhet att meddela försäkring måste utvidgas, för så vidt verksamheten skulle kunna motsvara de under tiden växande och alltmer fast uppträdande anspråken från försäkringstagarnes och de försäkrades sida.

I anledning af upprepade framställningar från såväl arbetsgifvare som äfven ett stort antal ortsombud hade riks försäkringsanstalten ansett sig böra hos Kungl. Maj:t göra underdånig hemställan, att nådig proposition måtte framläggas för Riksdagen om sådan utsträckning af anstaltens verksamhet, att den finge omfatta försäkring dels under den tidigare undantagna s. k. karenstiden, dels ock för olycksfall *utom* arbetet.

Den kungl. propositionen i ämnet till 1904 års Riksdag innefattade emellertid blott förstnämnda del af framställningen, men däremot icke den del, som afsåg anstaltens befogenhet att meddela försäkring för olycksfall *utom* arbetet, i anledning hvaraf herr O. G. Eklund i motion n:o 259 vid samma riksdag hemställde om stadgande därom, att riks försäkringsanstalten äfven måtte kunna lämna försäkring, som afsåge olycksfall *utom* arbetet.

Sedan Riksdagen bifallit den kungl. propositionen, men afslagit herr Eklunds på riks försäkringsanstaltens underdåniga framställning grundade motion, kvarstod i allt fall behovet af den utvidgning i anstaltens verksamhet, som erfarenheten ådagalagt vara ändamålsenlig.

Herr Eklund väckte därför förnyad motion vid 1905 års lagtima riksdag (n:o 57), hvori han med åberopande af förutvarande motion och dess behandling hemställde, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade bestämmelser i lagen angående ersättning för skada till följd af olyckfall i arbete den 5 juli 1901 med däri — jämlikt lagen af 3 juni 1904 — vidtagen ändring, att riks försäkringsanstalten erhåller befogenhet att meddela försäkring, berättigande till ersättning jämväl vid olycksfall *utom* arbete, dock med de inskränkingar och förbehåll, som af riks försäkringsanstalten pröfvas nödiga.»

Sammansatta stats- (och lag-) utskottet yttrade i anledning af motionen i sitt utlåtande n:o 3:

»Då genom lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 bestämdes, att nuvarande riksförsäkringsanstalten skulle inrättas, var syftet med dess inrättande, att på anstalten skulle kunna öfverflyttas den ersättningsskyldighet, nämnda lag pålade arbetsgifvare för skada till följd af olycksfall, som härflöte från utöfningen af arbetsgifvarens yrke. Att detta syfte icke vunnits i den utsträckning, som med riksförsäkringsanstaltens inrättande afsetts, läser icke kunna förnekas. Genom den sistlidet är vidtagna lagändringen, som tillerkände riksförsäkringsanstalten befogenhet att meddela försäkring med rätt till sjukhjälp eller lifränta äfven under de sextio första dagarna efter inträffadt olycksfall, eller under den s. k. karenstiden, ehuru ersättningsskyldighet för sådan skada ej enligt lag åligger arbetsgifvare, har otvifvelaktigt riksförsäkringsanstalten i högre grad än förut blifvit af arbetsgifvare anlita, och bör det äfven kunna förväntas, att anslutningen till densamma kommer att än mera ökas. Erfarenheten torde emellertid redan nu hafva visat, att anstaltens verksamhet äfven med den sålunda utsträckta befogenheten att meddela försäkring jämväl under karenstiden icke kan erhålla den omfattning, som med anstaltens inrättande afsetts. Den obenägenhet, som synbarligen ännu förefinnes hos flertalet arbetsgifvare, hvilka genom förutnämnda lag ålagts omförmälda ersättningsskyldighet, att öfverflytta denna risk på riksförsäkringsanstalten, torde, såsom i förevarande motion angifves och efter hvad utskottet äfven i öfrigt inhämtat, i främsta rummet bero på den omständigheten, att riksförsäkringsanstalten är förhindrad att bevilja försäkring jämväl för skada utom arbetet. Genom att undanröja detta hinder och, såsom motionären föreslagit, tillerkänna riksförsäkringsanstalten befogenhet att meddela dylik försäkring skulle enligt utskottets förmenande riksförsäkringsanstaltens verksamhet blifva så ordnad, att anstalten kan med fördel af arbetsgifvare i allmänhet anlitas.

Mot en sådan utvidgning har i hufvudsak anmärkts, att riksförsäkringsanstaltens verksamhet därigenom skulle föras för långt utom det med anstalten afsedda ändamålet, nämligen att öfvertaga arbetsgifvares i lagen stadgade ansvarsplikt. Om än denna invändning i någon mån kan anses hafva fog för sig, synes densamma dock ej böra tillmätas någon afgörande betydelse för frågan, då, såsom utskottet anser, praktiska skäl tala för den föreslagna utvidgningen af riksförsäkringsanstaltens verksamhet. Också har ju, såsom motionären anmärkt, lagstiftaren redan förut brutit mot berörda princip, såväl då vid lagens antagande riksförsäkringsanstalten medgafs rätt att upptaga försäkring af arbetsgifvare,

som icke äro underkastade ifrågavarande ansvarsplikt, äfvensom af arbetare, oafsedt om de äro stadda i sådant arbete, som i lagen afses eller ej, som ock då anstalten sistlidet är tillerkändes befogethet att meddela försäkring för skada jämväl under karenstiden.

I skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 30 december 1903 har riksförsäkringsanstalten själf hemställt, om icke anstalten lämpligen borde erhålla den utsträckta verksamhet, som i motionen afses, och har anstalten i berörda skrifvelse bland annat framhållit, att, därest densamma medgäfves rätt att meddela försäkring jämväl för olycksfall utom arbetet, detta komme i de fall, i hvilka sådan försäkring tagits, att medföra en afsevärd lättnad vid regleringen af inträffade skador, då i dessa fall en eljest ofta tidsödande och besvärlig undersökning af de omständigheter, under hvilka olycksfallet skett, blefve obehöflig. Denna synpunkt för frågans bedömande synes utskottet också värd beaktande liksom äfven det förhållande, att den större anslutningen till riksförsäkringsanstalten, som genom den föreslagna utvidgningen af dess verksamhet torde vara att vänta, otvifvelaktigt skulle, såsom äfven i berörda skrifvelse antydts, komma att utöfva en för samtliga försäkringstagare fördelaktig inverkan med afseende å premiesättningen.

Utskottet, som sålunda anser sig böra förorda bifall till en lagändring i den af motionären åsyftade riktningen, vill emellertid samtidigt framhålla nödvändigheten af, att vissa begränsningar göras i fråga om beskaffenheten af den skada, som skall ersättas vid olycksfall utom arbetet, så att ersättning ej utgår t. ex. för skada, som uppkommit under vågsamma, med särskild fara förenade företag eller genom öfverträdelse af allmänna förordningar, eller då den försäkrade befunnit sig i berusadt tillstånd, och ej heller annan sådan skada, för hvilken en försäkringsanstalt icke lämpligen bör lämna ersättning; och torde de vilkor, de enskilda försäkringsbolagen i sådant hänseende bruka inrycka i aftalen angående försäkring mot olycksfall utom arbetet, härvid lämpligen kunna tjäna till ledning.

Emellertid torde det böra öfverlämnas åt Kungl. Maj:t att i första hand taga under öfvervägande, under hvilken form och på hvilka villkor den ifrågasatta utvidgningen af riksförsäkringsanstaltens verksamhet bör komma till stånd.

På grund af det anförda får utskottet alltså hemställa, att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, under

hvilka villkor och förutsättningar riks försäkringsanstalten må tilläggas befogenhet att för arbetare, som i anstalten försäkras för olycksfall i arbetet, jämväl upptaga försäkring för olycksfall, som inträffa utom arbetet, äfvensom för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.»

Till utskottets utlåtande var fogad en reservation, hvori yrkades afslag å motionen.

Andra Kammaren biträdde utskottets hemställan, hvaremot Första Kammaren antog reservationen.

Då motionen sålunda fallit vid sistlidna årets riksdag, men de i riks försäkringsanstaltens underdåniga skrifvelse af år 1903 anförda skäl för utvidgning af rättigheten att teckna försäkring jämväl för olycksfall, som inträffa utom arbetet, efter hvad jag trott mig finna, fortfarande äga fullgiltig befogenhet, har jag vågat återupptaga herr Eklunds vid 1904 och 1905 års riksdagar väckta motioner i ämnet, med den förändring likväl, att min förevarande framställning öfverensstämmer med den af sammansatta stats- (och lag-) utskottet vid 1905 års riksdag gjorda hemställan.

Förutom en hänvisning till herr Eklunds förenämnda båda motioner tillåter jag mig anförda följande:

Redan vid behandlingen i Riksdagen åren 1900 och 1901 af Kungl. Maj:ts till Riksdagen nämnda år framlagda förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete ifrågasattes, huruvida icke, därest en riks försäkringsanstalt skulle inrättas, denna lämpligen borde erhålla en mera utsträckt befogenhet i afseende å rätten att meddela försäkring.

Särskilda utskottet vid 1900 års riksdag yttrade sålunda bland annat:

»Utskottet har redan antydt, att utskottet velat medgifva försäkring i riks försäkringsanstalten jämväl på annat sätt än för öfverflyttande af arbetsgifvares i lagen stadgade ersättningsskyldighet. Särskildt vid en första början af lagstiftningen är det dock nödigt att iakttaga en viss försiktighet, hvadan utskottet ej ansett sig kunna tillstyrka försäkringsrätt till högre belopp än tre gånger beloppet af de i lagförslaget stadgade ersättningar, liksom för närvarande ej torde böra ifrågakomma försäkring mot olycksfall utom arbetet.»

Under diskussionen i Riksdagen år 1901 vid antagandet af lagen

den 5 juli 1901 yttrades, att det skulle vara önskvärdt, att försäkringar kunde gälla äfven för olycksfall utom arbetet.

Frågan om denna utvidgning af anstaltens verksamhet är sålunda visst icke oförberedd; tvärtom kan det sägas, att densamma varit föremål för ompröfning alltifrån början, fastän försiktigheten bjudit att icke genast låta riks-försäkringsanstalten påtaga sig för stor arbetsbörda eller för stor risk, förrän det visat sig, att densamma är i tillfälle att öfvertaga en utsträckt verksamhet.

I själfva verket förhåller det sig så, att anstaltens verksamhet på långt när icke ernått det omfång, som beräkningarna från år 1900 omfattat.

Innan ersättningsskyldighet för skada till följd af olycksfall i arbete stadgades, var ett betydande antal — omkring 150,000 — arbetare med eller utan arbetsgifvarnes försorg olycksfallsförsäkrade i enskilda försäkringsanstalter. Förhoppningar ansågos därför kunna ställas därpå, att omkring 100,000 arbetare skulle kunna öfverföras på riks-försäkringsanstalten, hvadan staten för den nya anstalten uppgjordes med beräkning af detta antal försäkrade. Emellertid har antalet försäkrade ännu icke på långt när uppnått denna siffra. Antalet provisoriskt försäkrade uppgår visserligen för närvarande till omkring 48,000, men det definitiva antalet, som i regel ställer sig lägre än det provisoriskt angifna, kan först längre fram fixeras. Dock torde en icke oväsentlig stegring mot förut kunna konstateras därigenom, att det provisoriska antalet under år 1904 uppgick till allenast 30,822. Detta provisoriska antal för 1904 reducerades emellertid till cirka 26,000 definitivt försäkrade emot cirka 24,000 år 1903, således en relativt god ökning, om man tager i betraktande, att den utsträckta karensförsäkringen icke tillämpades under längre tid år 1904 än sista kvartalet.

Nu hafva statsrevisorerna i senaste berättelsen anført, att de i riks-försäkringsanstaltens berättelse för verksamheten år 1904 meddelade siffror, jämförda med motsvarande siffror för 1903, gifva vid handen, att riks-försäkringsanstalten icke tagit önskad utsträckning, och då hänsyn tages till vikten däraf, att försäkring med afseende å arbetsgifvares ersättningsskyldighet enligt lagen den 5 juli 1901 i största möjliga utsträckning underlättas, hafva revisorerna ansett sig böra fästa Riksdagens uppmärksamhet på angifna förhållande, på samma gång en förmodan uttalas, att premierna äro för höga. Riks-försäkringsanstalten yttrar den 16 dennes i infor-dradt underdånigt utlåtande emot revisorernas

antydna, att den mindre anslutningen skulle hafva sin orsak i för höga premier, att detta icke torde vara fallet, utan tillskrifves det anmärkta förhållandet andra orsaker. Riksförsäkringsanstalten anser, att en af dessa orsaker var med säkerhet den omständigheten, att anstalten ej förrän på senare tiden haft rätt att avsluta försäkring, som omfattade ersättning under karenstiden, hvilket också tydligt framgått af den jämförelsevis starka tillökning i försäkringsstocken, som blef en följd däraf, att denna rättighet beviljades.

Riksförsäkringsanstalten yttrar vidare i förenämnda förklaring följande:

»Ett annat hinder, som jämväl har betydelse, är, att riksförsäkringsanstalten ej äger rätt att äfven avsluta försäkring mot olycksfall utom arbetet, hvarpå talrika exempel kunde anföras.»

För att i någon mån ådagalägga, att det verkligen är angeläget, att riksförsäkringsanstaltens verksamhet utsträcker att jämväl omfatta försäkring för olycksfall utom arbetet, anhåller jag få hänvisa till de båda bilagorna 1 och 2, omfattande den ena uttalanden af arbetsgifvare och riksförsäkringsanstaltens ombud, den andra en uppgift å vissa till allmän kännedom komma »tariffaftal» mellan arbetsgifvare och arbetare rörande arbetsgifvares skyldighet att gifva ersättning för olycksfall, som inträffat utom arbetet. Det framgår af de i bilagorna lämnade upplysningarna, att riksförsäkringsanstalten måste beredas tillfälle att kunna meddela försäkring jämväl för olycksfall utom arbetet, därest icke verksamheten allt fortfarande skall hållas inom den begränsade omfattning, som hittills ernåtts, ty det ligger i sakens natur, att arbetsgifvare icke utan nämnvärd uppoffring kunna anlita riksförsäkringsanstalten för enbart *en* viss försäkring, men andra försäkringsanstalter för den utvidgade försäkring, som ersättning för olycksfall utom arbetet kan medföra.

Å andra sidan bör det icke lämnas obeaktadt, att, då arbetare i vissa arbetsföretag tillerkännas ersättning för olycksfall utom arbetet, det icke kan vara rimligt att bereda svårigheter för de arbetsgifvare, som önska att påtaga sig denna ökade ersättningsplikt. Tvärtom synes det mig, att staten bör bereda möjlighet genom riksförsäkringsanstalten, att denna frivilliga åtgärd underlättas.

Det kan nu möjligen tänkas, att omkostnaderna för riksförsäkringsanstaltens här föreslagna ökade verksamhet skulle växa i sådan mån, att det skulle blifva betungande för statsverket. Gentemot detta får jag säga, att det gifvetvis handlar om en något ökad arbetsbörda för anstalten, men förvaltningskostnaderna lära visst icke därför komma att stegras i

någon afsevärd mån. Af det i riksstaten uppförda beloppet för anstaltens förvaltning lär nämligen för närvarande ej åtgå mera än cirka 75 %, hvadan alltså ökning i anslaget för den närmare tiden knappast torde ifrågakomma genom föreslagna utsträckningen af verksamheten.

Då kostnadsfrågan således kan sägas spela en underordnad roll, men många rent praktiska skäl tala för lämpligheten att bereda möjlighet för riksförsäkringsanstalten att meddela försäkring för olycksfall utom arbetet, vågar jag med stöd af hvad jag här anfört hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, under hvilka villkor och förutsättningar riksförsäkringsanstalten må tilläggas befogenhet att för arbetare, som i anstalten försäkras för olycksfall i arbetet, jämväl upptaga försäkring för olycksfall, som inträffa utom arbetet, äfvensom för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.»

Beträffande de i motionen omnämnda två bilagorna tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Vid behandlingen af motionen har utskottet dessutom haft tillgång till åtskilliga från riksförsäkringsanstalten öfverlämnade handlingar, bestående af dels skrivelser från anstaltens ombud samt arbetsgifvare af hufvudsakligen samma innehåll som de af motionären åberopade, dels uppgifter å ingångna aftal rörande arbetares försäkring inom vissa yrken, dels ock en tablå öfver försäkringar, som uppgifvas hafva under den senaste tiden upphört att gälla i riksförsäkringsanstalten och i stället tecknats i enskilda olycksfallsförsäkringsbolag på grund af att riksförsäkringsanstalten ej kunnat meddela försäkring för olycksfall utom arbetet.

De skäl, som af 1905 års sammansatta stats- och lagutskott anfördes till stöd för ifrågavarande utvidgning af riksförsäkringsanstaltens verksamhet och hvilka i nu förevarande motion åberopats, synas utskottet till fyllest ådagalägga befogenheten af en skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t. Efter hvad utskottet funnit, torde ej mindre å arbetarnes sida än äfven hos arbetsgifvarne själfva önskan förefinnas om en utsträckt rätt för riksförsäkringsanstalten att meddela försäkring jämväl för olycksfall

utom arbetet, och då, efter hvad förhållandena gifva vid handen, en dylik utvidgning af anstaltens verksamhet icke torde behöfva föranleda någon ökning af det för anstaltens förvaltning beviljade anslaget, synas betänkligheter ej böra möta mot den föreslagna förändringens genomförande.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida samt under hvilka villkor och förutsättningar riksförsäkringsanstalten må tilläggas befogenhet att för arbetare, som i anstalten försäkras för olycksfall i arbetet, jämväl upptaga försäkring för olycksfall, som inträffa utom arbetet, äfvensom för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.

Stockholm den 19 mars 1906.

På det sammansatta utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.
